

УДК 371.134

Тетяна Плачинда,
кандидат педагогічних наук,
доцент Кіровоградської льотної академії
Національного авіаційного університету

МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ЛЬОТНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розкривається значущість мотиваційного компоненту, що передбачає формування у курсантів потреби, яка спонукає до тієї чи іншої діяльності, орієнтує на формування інтересу. Зазначається, що мотиваційний компонент містить мотиви здійснення професійної діяльності. Наведено результати педагогічного експерименту щодо формування у курсантів льотних навчальних закладів мотиваційного компоненту. Проведено порівняльний аналіз даних формувального експерименту контрольної та експериментальної груп.

Ключові слова: курсант, мотивація, мотиваційний компонент, контрольна група, експериментальна група, формувальний експеримент.

В статье раскрывается значимость мотивационного компонента, который предполагает формирование у курсантов потребности, побуждающей к той или иной деятельности, ориентирует на формирование интереса. Отмечается, что мотивационный компонент содержит мотивы осуществления профессиональной деятельности. Приведены результаты педагогического эксперимента по формированию у курсантов летных учебных заведений мотивационного компонента. Проведен сравнительный анализ данных формирующего эксперимента контрольной и экспериментальной групп.

Ключевые слова: курсант, мотивация, мотивационный компонент, контрольная группа, экспериментальная группа, формирующий эксперимент.

This article discloses the importance of motivational component, that intends to form in cadets necessities which motivate to one or other activity, orientate on formation the interest. It is indicated that motivational component contains reasons for professional activity realization. It is shown the results of pedagogical experiment concerning formation the motivational component in flight cadets. It was conducted the comparative analysis of findings obtained from check and test groups.

Key words: cadet, motivation, motivational component, check group, test group, forming experiment.

У сучасних умовах євроінтеграції та реформування системи національної освіти особливої уваги набуває професійна підготовка курсантів льотних навчальних закладів. Актуалізації набуває необхідність формування у майбутніх авіафахівців мотивації до навчально-професійної діяльності. Для того, щоб раціонально спланувати й організувати свою життєдіяльність, майбутньому авіаційному спеціалісту потрібно здійснити комплекс дій життєвих цінностей щодо задоволення потреби в раціональній організації життєдіяльності. Це визначає стратегію дій майбутнього авіафахівця, тоді як система мотивів – тактику.

Питанням вдосконалення професійної підготовки льотного та диспетчерського складу займалися А. Благинин, А. Ворона, Д. Гандер, Є. Кміта, Р. Макаров, Н. Орленко, Г. Пухальська, В. Ягупов та ін. Роль мотивації у професійній підготовці фахівців вивчали В. Афанасьєв, О. Малихін, Ю. Полівана, О. Тимошенко та інші.

Метою статті є висвітлення результатів педагогічного дослідження щодо сформованості мотиваційного компонента в курсантів льотних навчальних закладів.

З урахуванням індивідуально-особистісних якостей курсантів, пізнавальних процесів, знань і вмінь, необхідних для професійної підготовки, компонентний склад буде представлений таким чином: мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний. У даній роботі нами представлені результати формування у курсантів льотних навчальних закладів мотиваційного компонента.

Мотиваційний компонент можна визначити як провідний, оскільки він спрямовує навчальний процес на розвиток у курсантів льотних навчальних закладів (ЛНЗ) потреби, спонукає до тієї чи іншої діяльності, орієнтує на формування інтересу. Він об'єднує мотиви, мету, потреби в професійному навчанні, удосконаленні, самовихованні, саморозвитку, ціннісні установки актуалізації в професійній діяльності, стимулює творчий прояв особи в професійній діяльності. Він припускає наявність інтересу до професійної діяльності, який характеризує потребу людини в знаннях, в оволодінні ефективними способами організації професійної діяльності. Крім того, мотиваційний компонент містить мотиви здійснення професійної діяльності. Критерієм оцінювання сформованості мотиваційного компонента є домінування внутрішньої мотивації до навчально-професійної діяльності. Ми виокремлюємо такі показники мотиваційного компонента професійної підготовки курсантів льотних навчальних закладів: прагнення до самовдосконалення та самореалізації, задоволення обраною професією, орієнтування на успіх.

З метою перевірки ефективності системи професійної підготовки курсантів льотних навчальних закладів в умовах євроінтеграції проведено педагогічний експеримент. Для цього визначено зміст та розроблено методику дослідно-експериментальної роботи; окреслено критерії і

показники ефективності організаційно-педагогічних умов щодо професійної підготовки курсантів льотних навчальних закладів; на основі критеріїв і показників визначено змістові характеристики рівнів професійної підготовки курсантів льотних навчальних закладів (низький, середній, високий); сформовано контрольну та експериментальну групи: КГ – 265 осіб, ЕГ – 273 особи.

Дослідження мотиваційного компоненту проведено за методикою К. Замфір в модифікації А. О. Реана. Подається перелік мотивів професійної діяльності (внутрішня мотивація, зовнішня позитивна мотивація та зовнішня негативна мотивація) і пропонується п'ятибальна шкала оцінювання їх значущості для учасників експерименту. Показником вираженості кожного типу мотивації буде число, укладене від 1 до 5 (можливо дробове).

Таблиця 1

Рівні сформованості мотиваційного компоненту в КГ та ЕГ після формувального експерименту (емпіричний розподіл)

Рівень		низький	середній	високий
Бали		2,5	3,5	4,5
Кількість курсантів	КГ(x) $n_1 = 265$	50	157	58
	ЕГ(y) $n_2 = 273$	31	160	82
		81	317	140
		81	398	538

А. Однорідність вибірок

1) загальний варіаційний ряд:

1 ... 81 82 ... 398 399 ... 538;

2) спостережуване значення критерію: $w_{\text{нито}} = 66909$. Це значення виходить за межі критичної області (таблиця 1). Вибірки не однорідні.

Б. Числові характеристики

1) КГ (x):

$\bar{x} = 3,53$; $D_x = 0,4066$; $\sigma_x = 0,638$;

$S_x^2 = 0,4081$; $S_x = 0,639$;

$\delta_x = 0,08$; (3,45; 3,61) – довірчий інтервал.

2) ЕГ (y):

$\bar{y} = 3,69$; $D_y = 0,3790$; $\sigma_y = 0,616$;

$S_y^2 = 0,3804$; $S_y = 0,617$;

$\delta_y = 0,07$; (3,62; 3,76) – довірчий інтервал.

В. Порівняння середніх

1) спостережуване значення критерію:

$$T_{\text{ніпд}} = \frac{3,69 - 3,53}{\sqrt{264 \cdot 0,4081 + 272 \cdot 0,3804}} \cdot \sqrt{\frac{265 \cdot 273 \cdot 536}{538}} = 3,06;$$

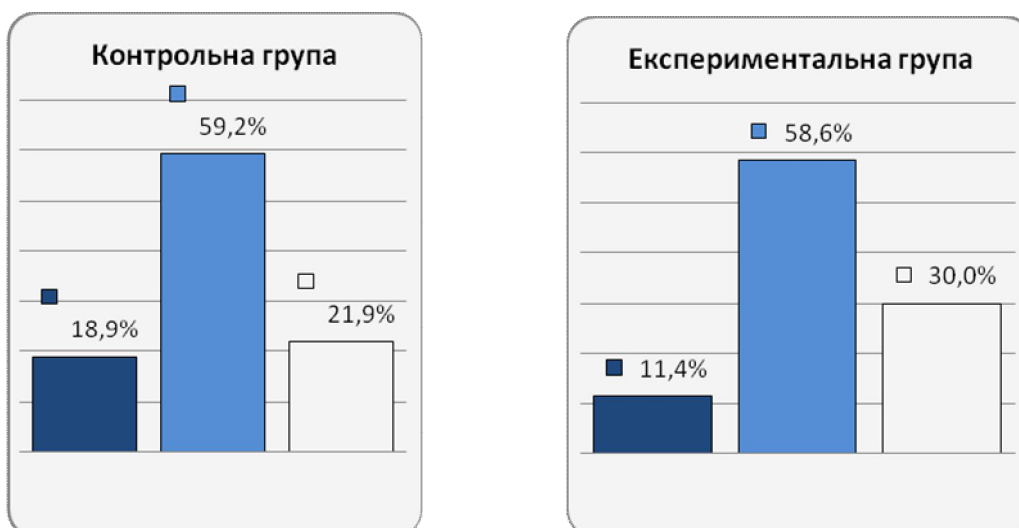
2) критичне значення критерію: $t_{\alpha} (0,05; 536) = 1,96$.

$T_{\text{ніпд}} > t_{\text{кр}}$. Середні вибіркві відрізняються значуще.

Таблиця 2

**Основні показники сформованості мотиваційного компоненту
КГ та ЕГ після формувального експерименту**

	середнє вбіркве	довірчий інтервал	рівень	однорід- ність	різниця середніх	значення t-критерію		значущість різниці середніх
						емпіричне	критичне	
КГ	3,53	(3,45; 3,51)	середній	не одно- рідні	0,16	3,06	1,96	значуща
ЕГ	3,69	(3,62; 3,76)	середній					

*Рис. 1. Діаграми рівнів сформованості мотиваційного компоненту
КГ та ЕГ після формувального експерименту.*

Після формувального експерименту високий рівень сформованості мотиваційного компоненту зафіксовано у 26,0 % досліджуваних, серед яких 58,6 % – з ЕГ, а 41,4 % – з КГ.

Середній рівень сформованості мотиваційного компоненту виявлено у 58,9 % учасників експерименту, серед них 50,5 % – з ЕГ, а 49,5 % – з КГ.

На низькому рівні сформованості мотиваційного компоненту знаходиться 15,1 % учасників експерименту, серед яких 38,3 % – з ЕГ, а 61,7 % – з КГ.

Після формувального експерименту досліджувані групи стали якісно неоднорідними, а кількісні показники експериментальної групи суттєво перевищують відповідні показники контрольної групи.

Порівняння показників сформованості мотиваційного компонента в експериментальній групі (ЕГ) до і після формувального експерименту

Таблиця 3

Рівні сформованості мотиваційного компонента в ЕГ до і після формувального експерименту (емпіричний розподіл)

Рівень		низький	середній	високий
Бали		2,5	3,5	4,5
Кількість курсантів	ЕГ (до експ.) $n_2 = 273$	67	154	52
	ЕГ (після екс.) $n_2 = 273$	31	160	82
		98	314	134
		98	412	546

А. Однорідність вибірок

1) загальний варіаційний ряд:

1 ... 98 99 ... 412 413 ... 546;

2) спостережуване значення критерію: $w_{\text{нїтїд}} = 67597$. Це значення виходить за межі критичної області (таблиця 1). Вибірки неоднорідні.**Б. Числові характеристики**1) ЕГ (до експерименту): $\bar{y}_1 = 3,44$; $S_1^2 = 0,4345$;2) ЕГ (після експерименту): $\bar{y}_2 = 3,69$; $S_2^2 = 0,3804$;**В. Порівняння середніх вибірових**

1) спостережуване значення критерію:

$$T_{\text{нїтїд}} = \frac{3,69 - 3,44}{\sqrt{272 \cdot (0,4345 + 0,3804)}} \cdot \sqrt{\frac{273 \cdot 273 \cdot 544}{546}} = 4,58;$$

2) критичне значення критерію: $t_{\text{їд}}(0,05; 574) = 1,96$. $T_{\text{нїтїд}} > t_{\text{кр}}$. Середні вибірові відрізняються значуще.

Таблиця 4

Основні показники експериментальної групи (ЕГ) до і після формувального експерименту (мотиваційний компонент)

	середнє вибірове	довірчий інтервал	рівень	однорідність	різниця середніх	значення t-критерію		значущість різниці середніх
						емпіричне	критичне	
ЕГ (до екс.)	3,44	(3,36; 3,52)	середній	не однорідні	0,25	4,58	1,96	значуща
ЕГ (після екс.)	3,69	(3,62; 3,76)	середній					

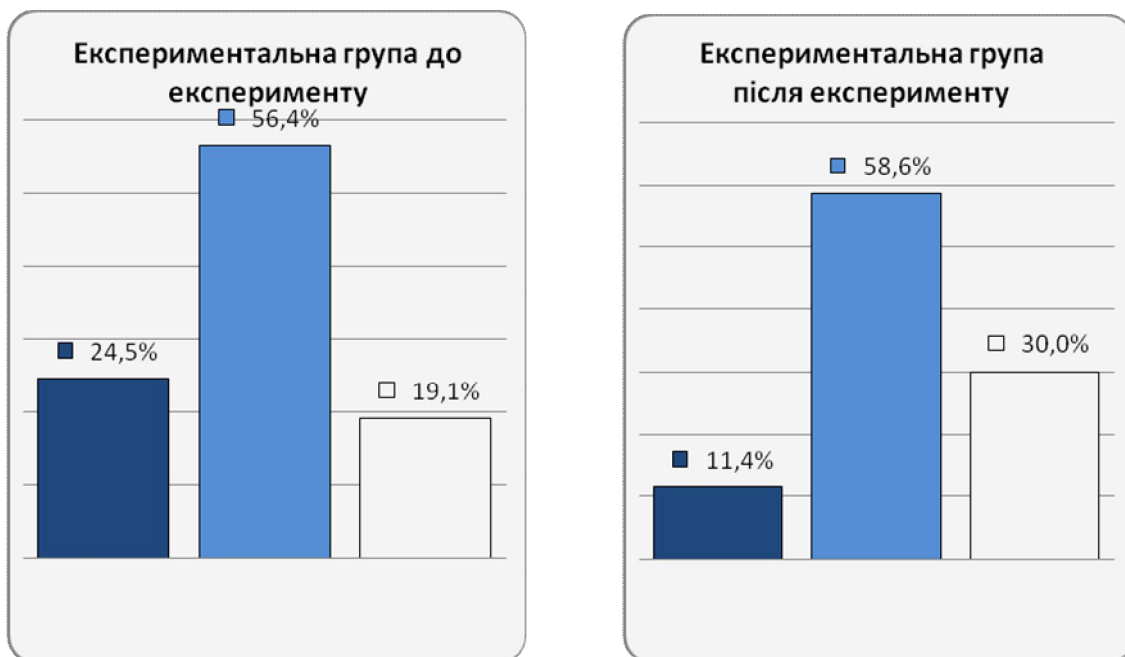

Рис. 2. Діаграми рівнів сформованості мотиваційного компоненту в ЕГ до і після формувального експерименту.

Після формувального експерименту в ЕГ зростає кількість досліджуваних з високим і середнім рівнем сформованості мотиваційного компоненту на 10,9 % та на 2,2 % відповідно; водночас зменшилась на 13,1 % кількість курсантів цієї групи з низьким рівнем сформованості мотиваційного компоненту.

В експериментальній групі відбулись позитивні якісні зміни, а кількісні показники суттєво поліпшились.

Порівняння показників сформованості мотиваційного компоненту в контрольній групі (КГ) до і після формувального експерименту

Таблиця 5

Рівні сформованості мотиваційного компоненту в КГ до і після формувального експерименту (емпіричний розподіл)

Рівень		низький	середній	високий
Бали		2,5	3,5	4,5
Кількість курсантів	КГ (до експ.) $n_1 = 265$	66	146	53
	КГ (після екс.) $n_1 = 265$	50	157	58
		116	303	111
		116	419	530

А. Однорідність вибірок

1) загальний варіаційний ряд:

1 ... 116 117 ... 419 420 ... 530;

2) спостережуване значення критерію: $w_{\text{нїїї}} = 68174$. Це значення не виходить за межі критичної області (таблиця 1). Вибірки однорідні.

Б. Числові характеристики1) КГ (до експерименту): $\bar{x}_1 = 3,45$; $S_1^2 = 0,4484$; ;2) КГ (після експерименту): $\bar{x}_2 = 3,53$; $S_2^2 = 0,4081$;**В. Порівняння середніх вибірових**

1) спостережуване значення критерію:

$$T_{\text{нїїї}} = \frac{3,53 - 3,48}{\sqrt{264 \cdot (0,4484 + 0,4081)}} \cdot \sqrt{\frac{265 \cdot 265 \cdot 528}{530}} = 1,41;$$

2) критичне значення критерію:

$$t_{\text{її}}(0,05; 528) = 1,96.$$

$T_{\text{нїїї}} < t_{\text{кр}}$. Середні вибірові відрізняються не значуще.

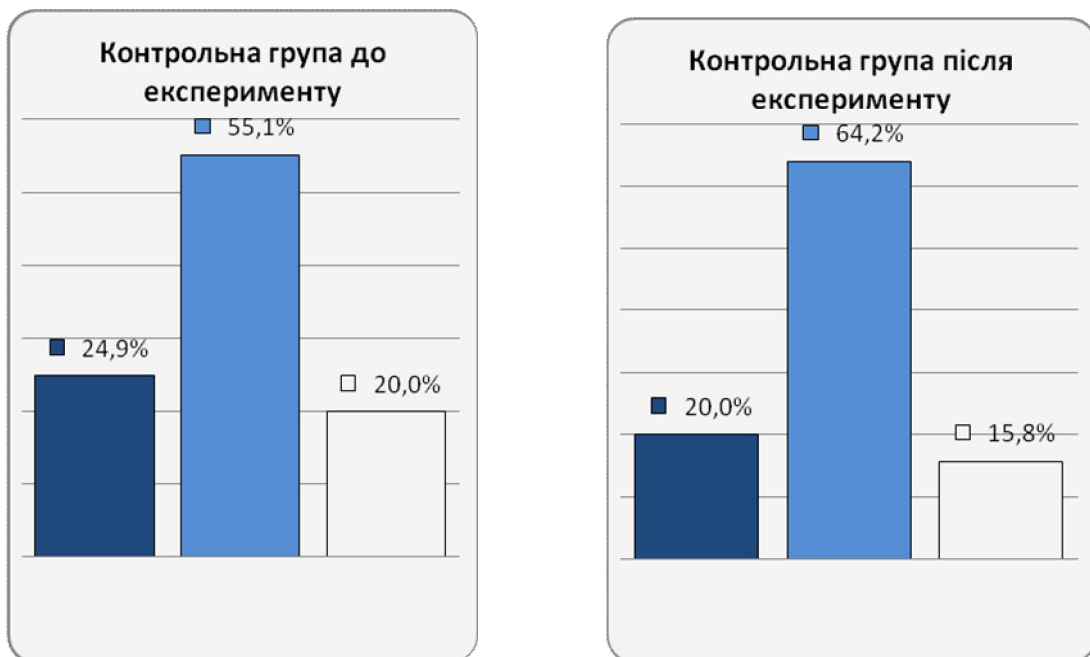

Рис. 3. Діаграми рівнів сформованості мотиваційного компоненту в КГ до і після формуального експерименту

Після формуального експерименту в КГ зросла кількість досліджуваних з високим і середнім рівнем сформованості мотиваційного компоненту на 1,9 % та на 4,1 % відповідно. Водночас зменшилась на 6,0 % кількість учасників КГ з низьким рівнем сформованості мотиваційного компоненту. Однак, ці позитивні зміни виявилися не значущими.

**Показники сформованості мотиваційного компоненту
в КГ до і після формувального експерименту**

	середнє вибіркове	довірчий інтервал	рівень	однорід- ність	різниця середніх	значення t-критерію		значущість різниці середніх
						емпіричне	критичне	
КГ (до екс.)	3,45	(3,37; 3,53)	середній	одно- рідні	0,08	1,41	1,96	не значуща
КГ (після екс.)	3,539	(3,45; 3,61)	середній					

Розроблення й реалізація мотиваційного компонента моделі професійної підготовки курсантів льотних навчальних закладів мають бути спрямовані на виховання усвідомленої, вмотивованої потреби стати висококваліфікованим, конкурентоспроможним авіафахівцем за рахунок раціоналізації повсякденної життєдіяльності, що сприяє отриманню професійних знань і оволодінню спеціальними вміннями і навичками, робить реальним здійснення перспективних життєвих задумів та самореалізацію особистості.

Після формувального експерименту в експериментальній групі зросла кількість досліджуваних з високим і середнім рівнем сформованості мотиваційного компоненту на 10,9 % та на 2,2 % відповідно; водночас зменшилась на 13,1 % кількість курсантів цієї групи з низьким рівнем сформованості мотиваційного компоненту. В експериментальній групі відбулись позитивні якісні зміни, а кількісні показники суттєво поліпшились. В той же час у контрольній групі теж виявлені покращення, але вони не значущі. Отже, дані педагогічного експерименту підтверджують загальну гіпотезу дослідження і ефективність системи професійної підготовки курсантів льотних навчальних закладів в умовах євроінтеграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьев В. Г. Человек в управлении обществом / В. Г. Афанасьев. – М. : Знание, 1977. – 214 с.
2. Гмурман В. Е. Руководство к решению задач по теории вероятностей и математической статистике / В. Е. Гмурман. – М. : Высш. школа, 1979. – 400 с.
3. Авиационная педагогика : [учебник] / Макаров Р. Н., Неділько С. Н., Бамбуркин А. П., Григорецкий В. А. – Москва-Кировоград : МНАПЧАК, ГЛАУ, 2005. – 433 с.